

grootste en dikste schijfje vast te houden, lukte dit met enige weerstand (b.v. wanneer ik er met mijn vinger tegen tikte), dan werd het schijfje vervangen door een dunner, daarna weer een kleiner, enz. Op deze wijze kreeg een aanvankelijk zeer eenvoudig lijkende handeling voor den patiënt waarde, terwijl de geleidelijke opvoering zijner prestaties hem tot onvermoeid doorzetten prikkelde.

Wanneer het even mogelijk was, zorgde ik ervoor, dat dergelijke patiënten de zusters assisteerden bij het oprollen van verband, daar ook dit voor hen een zeer geschikte oefening was.

Anderen met b.v. een bewegingsbeperking in het schoudergewricht, die hierdoor niet in staat waren zich te scheren, te kammen enz., liet ik na een massage van de schouderstreek, eerst liggend op de massagebank, daarna staand en dan zittend, slingerbewegingen maken. Aan de hand van een op de muur geplakte centimeter konden ze zelf hun vorderingen controleren en vaak waren ze kinderlijk enthousiast, wanneer ze dan weer een paar centimeters hoger kwamen dan de voorafgaande keer. Ook hier maakte hun aanvankelijke moedeloosheid dikwijls spoedig plaats voor trots over de bereikte resultaten.

Een grote organisatorische vooruitgang was het, toen een speciale zaal werd ingericht, uitsluitend bestemd voor patiënten, welke voor orthopaëdie en mechano-therapie in aanmerking kwamen. Aan het hoofd stond een Oostenrijks orthopaëdist.

De onderlinge verstandhouding tussen de vele buitenlandse werkkrachten der sanitaire afdeling, was zeer vriendschappelijk. Om het contact levendig te houden, werden regelmatig gemeenschappelijke kunst-avonden belegd, waaraan wel allen de prettigste herinneringen zullen behouden. Nooit was het internationale contact zo intens als dan.

De uiterst bescheiden en wellevende manieren der Spanjaarden hebben ons meermalen ontroerd. Zij bezitten een aangeboren beschaving, welke hoven alle conventie uitgaat, daarbij een sterk ontwikkeld gevoel van eigenwaarde. Tracht niet, een Spanjaard door geld of autoritair optreden te imponeren, U bereikt het tegendeel.

Onze mooiste herinneringen aan ons verblijf in Spanje — wij danken ze daaraan, dat wij dit hoogstaande volk mochten leren kennen.

JAN KERKER,
Heilgymnast-Masseur.

Het Hollandse hospitaal

Wat dit Hollandse hospitaal, eigenlijk was? Men stuurde de gewonden waar dit mogelijk was naar een hospitaal waar hun taal gesproken werd. Zo had men naast Spaanse, z.g. internationale hospitalen, waar

natuurlijk ook Spanjaarden verpleegd werden, ook Spaans personeel werkte, maar waar bovendien artsen en verpleegsters uit andere landen hun werk verrichtten.

En zo had 't Hollandse hospitaal, dat dus een Spaans-Hospitaal was, maar de naam van ons land droeg, dat personeel en patiënten uit allerlei staten van de wereld had toch zoveel mogelijk Hollanders. Het ontving dan ook de meeste zendingen aan medicijnen, levensmiddelen, zeep, sigaretten enz. uit Holland.

Dit Hollandse hospitaal lag in Villa Nueva de la Jara op 75 k.m. afstand van Albacete.

Het dorp is armelijk en klein, winkels zijn er haast niet. De huizen zijn onogelijk maar van zo dikke tralies voorzien, dat de vreemdeling zich afvraagt, wat voor rijkdom daarachter verborgen kan zijn. Het Spaanse volk is echter noch rijk, noch bijzonder oneerlijk. Die bouwtrant is een overblijfsel uit de Moorse tijd, toen de harems op die manier verzekerd werden.

De mooie oude kerk, beheerst groot en somber als een vesting het geheel, het andere grote gebouw was ons hospitaal.

Het was het woonhuis geweest van een rijke familie en in Maart '37 in een hospitaal herschapen.

De grote woonkamers dienden als ziekenzalen evenals de graanzolders, waarin vensters waren gemaakt. In een grote loods op de plaats konden 150 mensen tegelijk eten. In 't geheel konden we 250 patiënten opnemen.

Begin Januari, dus sneeuw en ijs. Twee dekens voor elk bed, maar eilacie geen Leidse wollen. Hout in een paar kachels, maar niet voldoende om alle zalen te verwarmen.

In Teruel lagen de jongens in 't open veld zonder dek. We kregen patiënten binnen met bevroren voeten en een jongen Vlaming, die nu pas uit een Spaans hospitaal naar zijn land terruggekeerd is, zal, als hij in leven blijft, toch nooit meer een krachtig mens worden, doordat zijn nieren toen bevroren zijn geweest.

Een Joego-Slavische verpleegster, die toen een pleuritis heeft opgedaan, is nu, na een jaar, nog steeds niet hersteld.

We moeten gewonden en zieken verplegen met \pm 15 verplegers en verpleegsters en daarvan zijn er niet meer dan 4 of 5 gediplomeerd en altijd een paar ziek. De anderen hebben meer of minder praktijk achter de rug. Daar is Carmen, die uit Malaga gevluht is en die lezen, noch schrijven kan. Vincenta is keukenmeisje geweest en danst heel mooi, maar heeft aan die goede eigenschappen niet zoveel in haar tegenwoordig beroep. Laura is door ons pas opgeleid. Felicita was miliciana en heeft zelfs als sergeant haar vrouwelijke kameraden aangevoerd. Nu doet ze ziekenhuiswerk met een diepe deuk van een granaatsplinter in haar schedel en ze vliegt nerveus en luidruchtig over de gangen of is midden op een wanordelijke zaal in een boek verdiept aan te treffen,

terwijl er nog geen van haar patiënten verzorgd is. De Catalaanse Carmen echter is vóór de oorlog opgeleid in Barcelona en behoeft voor de beste buitenlandse krachten niet onder te doen. Maria, de Madrileense, een 19-jarig meisje, dat door 't raam van haar ouderlijk huis ontvlucht is, om ziekenhuiswerk te gaan doen, is als een moedertje voor de patiënten. Evenals Milagros, de onvermoeibare, die „chica de limpieza" (schoonmaakster) wil blijven en geen zuster wenst te zijn omdat ze „maar" een arbeidster is en geen „senorita"

't Ziekenhuis was voor 't dorp oneindig veel meer dan een onderdak voor hun zieken. De bevolking kreeg er medische hulp en de geneesmiddelen, die de dorpsapotheek niet had; de 15 jarige dorpsapotheeker kwam er om raad en onderricht, de boeren om hulp bij hun olijvenooft, de moeders om suiker voor hun kinderen, de onderwijzeressen kwamen er vragen of we geen collecte konden houden voor schriften en potlooden en of we die ook wilden aanschaffen in Albacete en of we ze helpen wilden bij haar breicampagne. De boerenvrouwen brachten wel eieren of gebak, bijna iederéén had een familielid, die in 't hospitaal werkte. De patiënten kwamen 's avonds veel op bezoek in de kleine Spaanse huizen. 's Zaterdagavond dansten de vrouwen en meisjes in onze eetzaal of kwamen luisteren naar een lezing of een uitvoering van de toneelclub.

Niemand moet zich een oorlogs-hospitaal al te zeer als een oord van verschrikking voorstellen. Natuurlijk hadden we ook ernstige gewonden en zieken, maar velen, die onder andere omstandigheden poliklinisch geholpen zouden zijn, lagen ertussen in. Dat waren onze werkers.

Een Oostenrijker had 't oppertoezicht over de was, waar anders geen stukje van zou zijn overgebleven, want we hadden geen afsluitbare droogplaats. Er verdween evengoed nog veel, want 't bataljon wist de weg naar de tuinen maar al te goed en van een verluisde soldaat te verlangen dat hij een schoon hemd hangen laat is te veel gevegd.

Eenmaal is 't gebrek aan materiaal bitter gevoeld. We kregen een Spanjaard binnen met verbrand onderlijf. Hij had een brand in de benzine-tank van zijn wagen geblust — hij reed een vrachtauto met ontplofbare stoffen — maar was zelf ernstig verbrand. En we hadden geen tannine en geen water- of luchtbed. We hebben dezen man achtergelaten in Albacete en of hij in leven gebleven is, weet ik niet.

Ons hospitaal is na het grote offensief niet meer het oude geworden. 't Werk lag verlamd, maar de transporten volgden elkaar al sneller op. Tot 't bevel kwam dat we moesten ontruimen, en binnen 3 uur hadden we onze patiënten met de nodige mondvoorraad en verbandmiddelen in ambulance-wagens en vrachtauto's ondergebracht. Matrassen en dekens gooiden we de ramen uit, 't hoogstnodige personeel ging mee, wij bleven nog een dag om 't lege huis op te ruimen, toen moesten we afscheid nemen van de dorpsbevolking en trokken ook wij naar 't Noorden. 't Hollandse hospitaal behoorde tot 't verleden, maar niet de Hollandse hulp!

JO BOVENKERK.